Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0826U005458

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 16-10-2026

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Гречанін Ярослав Русланович
2. Yaroslav R. Hrechanin

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-5987-2765

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 228

Назва наукової спеціальності: Педіатрія

Галузь / галузі знань:

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Педіатрія

Дата захисту:

Спеціальність за освітою: Педіатрія

Місце роботи здобувача: Харківський національний медичний університет

Код за ЄДРПОУ: 01896866

Місцезнаходження: Проспект Науки, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство охорони здоров`я України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 17141

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний медичний університет

Код за ЄДРПОУ: 01896866

Місцезнаходження: Проспект Науки, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство охорони здоров`я України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний медичний університет

Код за ЄДРПОУ: 01896866

Місцезнаходження: Проспект Науки, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство охорони здоров`я України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 76.29.47, 76.29.47.41, 76.29.47.43

Тема дисертації:

1. Особливості спостереження та удосконалення діагностики порушень нервово-психічного розвитку у дітей в умовах соціального стресу

2. Features of monitoring and improving the diagnosis of neurodevelopmental disorders in children under conditions of social stress

Реферат/анотація:

1. Хронічний соціальний стрес в умовах війни формується внаслідок тривалої небезпеки, дестабілізації соціального середовища та порушення звичних умов життя. За даними UNICEF, вплив збройного конфлікту на дітей має комплексний характер і включає загибель і травмування, вимушене переміщення, втрату близьких, порушення навчання й доступу до медичної допомоги та інших базових послуг. Воєнна загроза, повітряні тривоги, перебування в укриттях і соціальна ізоляція створюють додаткове психоемоційне навантаження та можуть негативно впливати на психічне здоров'я і розвиток дітей. Хронічний стрес може формуватися й у дітей, які не мали безпосереднього контакту з бойовими діями, через тривалу небезпеку, інформаційне навантаження та необхідність адаптації до змінених умов життя. У віці 1–8 років інтенсивне формування нервово-психічних функцій зумовлює підвищену чутливість до цих чинників. Тривала активація адаптаційних механізмів, зокрема гіпоталамо-гіпофізарно-надниркової системи, може супроводжуватися

змінами нейроендокринної регуляції та метаболічних процесів. Такі зміни можуть проявлятися емоційною лабільністю, порушеннями сну, зниженням концентрації уваги, мовленнєвими й когнітивними труднощами та психосоматичними розладами. Мета дослідження — удосконалення діагностики та раннього виявлення порушень нервово-психічного розвитку, спостереження за дітьми в умовах соціального стресу на підставі комплексної оцінки клінічних, психометричних, метаболічних і генетичних показників. Обстежено 186 дітей віком 1–8 років. Групи сформовано за умовами постійного проживання та періодом обстеження: перша — 80 дітей із м. Харкова та Харківської області, які перебували в умовах регулярних повітряних тривог, воєнної загрози й тривалого психоемоційного напруження; друга — 65 дітей із Хмельницької та Львівської областей, територіально віддалених від активних бойових дій, проте також під впливом інформаційного навантаження та змінених соціальних умов; контрольна — 41 дитина з Харківської області, обстежена у 2018–2021 роках за зіставними клініко-діагностичними підходами. У кожній групі виділено підгрупи дітей віком 1–3 та 4–8 років: відповідно 40 і 40, 25 і 40, 21 і 20 дітей. Застосовано клініко-психометричні, лабораторні, інструментальні, молекулярно-генетичні та статистичні методи, анкетування батьків; екзомне секвенування проводили за клінічними показаннями. Встановлено статистично значущі міжгрупові відмінності у мовленнєвій, когнітивній, соціально-емоційній та поведінково-адаптаційній сферах. Виявлено порушення сну, вегетативні прояви та функціональні розлади травної, серцево-судинної й дихальної систем, найбільш виражені у дітей віком 4–8 років із Харкова та Харківської області. Визначено зміни нейромедіаторного, енергетичного, мікронутрієнтного та нейроендокринного обміну. Виявлено варіанти генів, пов’язаних із нейрометаболічними та адаптаційними процесами: ACADS, SUCLG2, COMT, NEUROD1, CACNA1H, DEPDC5, MTHFR, MTRR, GCH1, SLC7A13. Патогенних або ймовірно патогенних варіантів, асоційованих із моногенними нейророзвитковими порушеннями, не встановлено; генетичні результати оцінювали у взаємозв’язку з клінічними, метаболічними та середовищними чинниками. Наукова новизна полягає у комплексній характеристиці клінічних, психосоматичних, метаболічних і генетичних особливостей дітей віком 1–8 років в умовах соціального стресу. Практичне значення — розроблення алгоритму комплексного обстеження та динамічного нагляду, спрямованого на раннє виявлення порушень, формування груп ризику й індивідуалізацію тактики ведення дітей.

2. Chronic social stress in wartime develops as a result of prolonged danger, destabilization of the social environment, and disruption of usual living conditions. According to UNICEF, the impact of armed conflict on children is multifaceted and includes death and injury, forced displacement, loss of loved ones, disruption of education, and loss of access to health care and other basic services. The threat of war, air raid alerts, time spent in shelters, and social isolation create an additional psycho-emotional burden and may negatively affect children’s mental health and development. Chronic stress can also develop in children who have had no direct contact with hostilities, owing to prolonged danger, information overload, and the need to adapt to altered living conditions. At the age of 1–8 years, the intensive formation of neuropsychic functions causes heightened sensitivity to these factors. Prolonged activation of adaptive mechanisms, in particular the hypothalamic-pituitary-adrenal axis, may be accompanied by changes in neuroendocrine regulation and metabolic processes. Such changes may manifest as emotional lability, sleep disturbances, reduced attention span, speech and cognitive difficulties, and psychosomatic disorders. The aim of the study is to improve the diagnosis and early detection of neurodevelopmental disorders and the follow-up of children under conditions of social stress, based on a comprehensive assessment of clinical, psychometric, metabolic, and genetic indicators. A total of 186 children aged 1–8 years were examined. The groups were formed according to place of permanent residence and examination period: the first group comprised 80 children from Kharkiv and Kharkiv Oblast who lived under conditions of regular air raid alerts, the threat of war, and prolonged psycho-emotional strain; the second, 65 children from Khmelnytskyi and Lviv Oblasts, geographically distant from active hostilities but also exposed to information overload and altered social conditions; and the control group, 41 children from Kharkiv Oblast examined in 2018–2021 using comparable clinical and diagnostic approaches. Within each group, subgroups of children aged 1–3 and 4–8 years were identified: 40 and 40, 25 and 40, and 21 and 20 children, respectively. Clinical and psychometric, laboratory, instrumental, molecular genetic, and statistical methods and parental questionnaires

were used; exome sequencing was performed according to clinical indications. Statistically significant intergroup differences were found in the speech, cognitive, social-emotional, and behavioral-adaptive domains. Sleep disturbances, autonomic manifestations, and functional disorders of the digestive, cardiovascular, and respiratory systems were identified, most pronounced in children aged 4–8 years from Kharkiv and Kharkiv Oblast. Changes in neurotransmitter, energy, micronutrient, and neuroendocrine metabolism were determined. Variants of genes associated with neurometabolic and adaptive processes were identified: ACADS, SUCLG2, COMT, NEUROD1, CACNA1H, DEPDC5, MTHFR, MTRR, GCH1, SLC7A13. No pathogenic or likely pathogenic variants associated with monogenic neurodevelopmental disorders were found; the genetic results were assessed in relation to clinical, metabolic, and environmental factors. The scientific novelty lies in a comprehensive characterization of the clinical, psychosomatic, metabolic, and genetic features of children aged 1–8 years under conditions of social stress. The practical significance is the development of an algorithm for comprehensive examination and dynamic follow-up aimed at early detection of disorders, formation of risk groups, and individualization of patient management.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- 1. Grechanin YR, Fadieieva AL, Shkolnikova DV. (2026). Molecular genetics of neurodevelopmental disorders in Ukrainian children. Modern Pediatrics. Ukraine. 1(153): 82-89.
- 2. речанін Я.Р., Купріянчук Ю.М. Метаболіти нейромедіаторів та клінічні прояви порушень нервово-психічного розвитку у дітей в умовах хронічного соціального стресу // Сучасна педіатрія. Україна. 2026. № 2 (154). С. 105–110.
- 3. Гречанін Я.Р., Купріянчук Ю.М. Порушення мікроелементного статусу (залізо, магній) у дітей в умовах хронічного соціального стресу // Неонато-логія, хірургія та перинатальна медицина. 2026. № 2 (60). С. 67–72.
- 4. Гречанін Я.Р., Купріянчук Ю.М. Порушення вітамінного статусу (B6, B9, B12, D) у дітей в умовах хронічного соціального стресу // Сучасна педіатрія. Україна. 2026. № 3 (155). С. 75–81.
- 5. Гречанін Я.Р., Купріянчук Ю.М. Особливості порушень нервово-психічного розвитку у дітей віком 1–8 років в умовах соціального стресу // Львівський клінічний вісник. 2026. № 1. С. 8–13.
- 6. Гречанін Я.Р. Деякі особливості зміни гістамінового статусу у дітей під час війни // Імунологія та алергологія: наука і практика. 2026. № 1. С. 34–37.
- 7. Гречаніна О.Я., Фролова Т.В., Гречанін Я.Р. Три рівня профілактики спад-ково обумовлених соціально значущих порушень нервово-психічного роз-витку у дітей // Профілактична медицина України: проблеми та способи їх вирішення: зб. тез наук.-практ. конф. Харків, 2023. С. 28–33.
- 8. Купріянчук Ю.М., Гречанін Я.Р. Роль вірусів та метаболічних порушень в психо-мовному та психо-фізичному розвитку дітей раннього дитячого віку // Профілактична медицина України: проблеми та способи їх вирішення: зб. тез наук.-практ. конф. Харків, 2023. С. 53–55.
- 9. Гречанін Я.Р. Рідкісне захворювання — нейродегенерація з накопиченням заліза в мозку 4 (C19ORF12) як складова коморбідного стану // Медицина третього тисячоліття: зб. матеріалів Фестивалю молодіжної науки, 15–17 січня 2024 р. Харків, 2024. С. 107–108.
- 10. Гречаніна О.Я., Гречанін Я.Р., Школьнікова Д.В., Купріянчук Ю.М., Клімова О.М. Клінічний випадок синдрому Хойєралла–Хрейдарссона, що мані-фестував у підлітковому віці // Одеський медичний

журнал. 2025. № 6. С. 85–92.

- 11. Grechanina O., Miasoiedov V., Sadovnychenko I., Shkolnikova D., Kupriyanchuk Yu., Grechanyn Ya., Klimova O., Volyansky A., Frolova T., Mo-lodan L., Dielievska V. A clinical case of telomeropathy with heterozygous RTEL1 variant c.3791G>A (p.Arg1264His): discussion of bone marrow trans-plantation and multisystem management // Cell and Organ Transplantology. 2025. Vol. 13, № 2. P. 1–9.
- 12. Гречанін Я.Р., Купріянчук Ю.М., Єлісєєв В.М., Рязанцева Н.М. Результати ультразвукового скринінгу гепатобіліарної та сечовидільної систем у дітей 1–7 років у воєнний час: порівняльне поперечне дослідження // SWorldJournal. 2026. № 36-03. С. 239–254.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0123U101768

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Фролова Тетяна Володимирівна

2. Tetiana V. Frolova

Кваліфікація: д. мед. н., професор, 14.01.10

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6861-8902

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний медичний університет

Код за ЄДРПОУ: 01896866

Місцезнаходження: Проспект Науки, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство охорони здоров`я України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Волосовець Олександр Петрович

2. Oleksandr P. Volosovets

Кваліфікація: д.мед.н., професор, 14.01.10

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-7246-0768

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

Код за ЄДРПОУ: 02010787

Місцезнаходження: бульвар Тараса Шевченка, Київ, 01601, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство охорони здоров`я України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Пипа Лариса Володимирівна
2. Larysa V. Pypa

Кваліфікація: д.мед.н., професор, 14.01.10

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4448-5308

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова

Код за ЄДРПОУ: 02010669

Місцезнаходження: вул. Пирогова, Вінниця, Вінницький р-н., 21018, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство охорони здоров`я України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Крючко Тетяна Олександрівна
2. Tetiana O. Kriuchko

Кваліфікація: д.мед.н., професор, 14.01.10

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-5034-4181

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Полтавський державний медичний університет

Код за ЄДРПОУ: 43937407

Місцезнаходження: вул. Шевченка, Полтава, Полтавський р-н., 36011, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство охорони здоров'я України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Завеля Еліна Михайлівна

2. Elina M. Zavelia

Кваліфікація: к. мед. н., доц., 14.01.10

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-9887-0159

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний медичний університет

Код за ЄДРПОУ: 01896866

Місцезнаходження: Проспект Науки, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство охорони здоров`я України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Ріга Олена Олександрівна
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Ріга Олена Олександрівна
Відповідальний за підготовку облікових документів	Степаненко Алла Олександрівна
Реєстратор	Юрченко Тетяна Анатоліївна
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна